

تازه‌های چاپ

ع. روحبخشان

لبنیات و تُرشیها، حلواها و شیرینیها، تنقلات و چَرزِیات، عرقیات و نوشیدنیها، نذریها و خوردنیهای مراسم مختلف که با «غذاها در شعر محلی» و چند «نمایه» تکمیل می‌شود. مؤلف به منظور تسهیل «خوانش» اسامی، آنها را با حروف الفبای لاتین آوانویسی کرده است، اما شکلهایی که برای بیان حروف به کار برده است ناقص و غیرعلمی است. افزون بر این در جدانویسی کلمات مرکب افراط کرده است چنان که «آشپز» را که صدها سال است به همین شکل در مکتوبات فارسی به کار می‌رود، به صورت «آش پز» درآورده است. عنوان کتاب هم محل اشکال است، به این معنی که بر روی جلد کلمه «آشپزی» با حروف درشت چاپ شده

□ آشپزی در فرهنگ مردم کازرون، پژوهش محمدمهدی مظلوم زاده، تهران، نشر کازرونیه، ۱۳۸۳، ۳۱۷ص، فهرست، تصویر.

در روزگاری که بر اثر ماشین‌زدگی و رشد و رونق آنچه به نام «فناوری» معروف شده است، زبان و فرهنگ عامه و کهن در معرض نابودی است، تألیف آثاری مثل کتاب حاضر و چاپ آنها اقدامی میهن پرستانه و ارجمند و برجاست ماندنی است و از جهات گوناگون سودمند و در خور ارج و احترام.

مؤلف در یازده فصل متمایز به معرفی و بررسی مباحث زیر پرداخته است: آداب آشپزی محلی، تولید مواد و صنایع غذایی، نان پزی، پلوه‌ها و خورشها، آشها، نانخورشها و تریده‌ها،

است و در نتیجه فقط همین کلمه به چشم می‌آید، و حال آن که اصل موضوع «فرهنگ عامه» بوده است!

□ اشعة اللّمعات، شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی، تحقیق هادی رستگار مقدم گوهری، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۳، ۲۴۰ ص، فهرست.

عبدالرحمان جامی (۸۱۷ تا ۸۹۸ ق) که خاتم شعرای ایران شمرده می‌شود، شاعری ادیب و عالمی محقق، و عارفی آگاه بوده است که افکار و آرای خود را به نظم و نثر تدوین کرده بوده است. یکی از آثار عرفانی ارجمند او اشعة اللّمعات نام دارد که از همان زمان تألیف نظر علاقه‌مندان و محققان را به خود جلب کرده بوده و شروحنی بر آن نوشته‌اند که آخرین آنها کتاب حاضر است. وجود مقدمه‌ای به قلم آیت الله سیدعزّالدین موسوی حسینی زنجانی و تقریظی به خامه شادروان استاد سیدجلال الدین آشتیانی بر ارزش و اعتبار کتاب می‌افزاید.

□ بحرالاسرار، حاج میرسلام الله موسوی، مقدمه و تصحیح: یوسف بیگ باباپور، تهران، نشر پردیس، اسفند ۱۳۸۳، هفده + ۲۱۹ ص، تصویر.
حاج میرسلام الله موسوی مراغی

مشهور به حاج کبیر آقا، ملقب به مجذوبعلی شاه و متخلص به «مجرم» از بزرگان مراغه و عرفای دوره قاجار است که در ۱۲۴۹ ق زاده شد، نیمی از عمر را به ارشاد مریدان گذراند و در ۱۳۳۰ ق در هشتاد و یک سالگی در مراغه درگذشت. او عقاید و آرای عرفانی و اجتماعی خود را به شعر بیان می‌کرد و لذا علاوه بر آثار و مکاتیب گوناگون، دیوانی به نام بحرالاسرار از او برجایمانده است که پیش از این چندبار به چاپ رسیده و اکنون به صورتی منقح، همراه با تصویر شاعر و مختصری در احوال او تجدید چاپ شده است.

□ بلبل نامه، سروده علی گیلانی پومنی، تصحیح نصرالله پورجوادی، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۳، ۶۲ ص.

از سراینده این منظومه عاشقانه - عرفانی ۱۰۹۱ بیت، آگاهی دقیقی در دست نیست. او زاده فومن در گیلان بود و به سوریه و حلب مسافرت کرد و این منظومه را در سال ۹۵۷ ق (روزگار برآمدن صفویان) سرود. بلبل نامه با ابیاتی در توحید و مناجات و تنزیه باری تعالی و نعت پیامبر آغاز می‌شود و به داستان دلدادگی بلبل و نازگل و جور

و جفای او و گفت و گوهای این دو می‌رسد، و ضمن آن مباحث و مفاهیم عرفانی توضیح داده می‌شود.

□ بوارق القهر فی تفسیر سورة الدهر، آیه الله ملاحیب الله شریف کاشانی، قم، مؤسسه فرهنگی الضحی، ۱۳۸۳، ۳۵۶ ص.

کتاب بوارق القهر از جمله تألیفات علامه ملاحیب الله شریف کاشانی (۱۲۶۲ تا ۱۳۴۰ ق) است که در سال ۱۲۷۸ ق تألیف شده است، یعنی از نخستین تألیفات آن علامه است که عمری را در سفر و تدریس و تألیف گذراند. مؤلف در این تفسیر ارجمند و جامع، همه اقوال و آرای علمای سلف خود را به ترتیب نقل کرده و در پایان هر مبحث رأی و نظر خود را ذکر کرده است.

□ پنج وقفنامه، دکتر محمود افشار یزدی، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار یزدی، ۱۳۸۳، ده + ۱۸۲ ص، رقعی، تصویر.

روانشاد دکتر محمود افشار یزدی (۱۲۷۲ تا ۱۳۶۲ ش) از بزرگمردانی است که نه تنها همه عمر را صرف ترویج فرهنگ در ایران زمین کرد که پیش از مرگ همه دارایی خود را جهت استفاده

در راه فرهنگ وقف کرد و در هر مورد وقفنامه‌ای متین و استوار تنظیم کرد و به یادگار گذاشت که اکنون مجموع آنها در این کتاب گرد آورده شده است و بنابر قول ناشر «کارنامه سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۷۸» بنیاد موقوفه‌ای است که آن مرحوم بنیان نهاد.

□ تحلیلی از هزار و یکشب، رابرت ایروین، ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران، نشر فرزاد، ۱۳۸۳، ۳۸۹ ص، نمایه.

هزار و یکشب خواندنی‌ترین داستان شرقی است که عام و خاص می‌پسندند و از آن سود می‌برند، اما دامنه رواج آن به مشرق زمین محدود نمانده و از اواخر قرون وسطی در اروپا شهرت یافته و بارها به طور ناقص یا کامل ترجمه شده است. اولین چاپ ترجمه فرانسوی آن در سال ۱۷۰۴ م مطابق با ۱۱۱۶ ق منتشر شد و از آن پس ترجمه‌های گوناگون از آن صورت گرفته و موضوع پژوهشهای جزئی و کلی قرار گرفته است که کتاب حاضر از تازه‌ترین (۱۹۹۵ / ۱۳۷۴) و جامعترین آنهاست.

کتاب متشکل از ده فصل است: هزار و یکشب و مترجمان اروپایی آن، کتاب بی نویسنده، دریای قصه‌ها، هنر قصه

گو، سرگرمیهای خیابانی، زندگی طبقات پایین، داستانهای جنسی، دنیای عجایب، قرائتهای صوری هزار و یکشب، بچه‌های هزار و یکشب. کتاب با «گاهشمار رویدادهای مهم» سیاسی و ادبی و یک نمایه عام پایان می‌گیرد.

□ تفسیر سِتِّ سُوْرٍ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ، آیه الله ملاحیب الله شریف کاشانی، قم، انتشارات شمس الضُّحی، ۱۳۸۳، ۴۸۵ ص.

علامه ملاحیب الله (۱۲۶۲ تا ۱۳۴۰ ق) در خانواده‌ای متدین و اهل علم زاده شده و پرورش یافته است. او فرزند ملاعلی مدد بن رمضان ساوجی است که شاگرد ملااحمدنراقی بوده است. ملاحیب الله عمر خود را در تدریس و تألیف گذراند، چندان که بیش از دویست تألیف به او نسبت می‌دهند که «تفسیر شصت سوره قرآن کریم» به عربی از آن جمله است. این تفسیر با «الأنوار السانحة فی تفسیر سورة الفاتحة» آغاز و به «تفسیر سورة التوحید» پایان می‌یابد. روش مؤلف چنین است که در ابتدای تفسیر هر سوره، خطبه‌ای کوتاه می‌آورد، بعد آیات را جداگانه نقل می‌کند و تفسیر هر آیه را در دنبال آن می‌آورد.

□ تفسیر کاشف، علامه محمدجواد

مُغْنِیَه، ترجمه موسی دانش، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۳، ج ۱، ۷۷۶ ص.

علامه محمد جواد مغنیه (۱۲۸۳ تا ۱۳۵۸ ق) متولد صور لبنان در خانواده‌ای عالم و روحانی، سالها در مقام مستشار عدلیه و قاضی و رئیس دادگاه عالی جعفری خدمت کرد، اما لحظه‌ای از تألیف غافل نماند و آثار ارزنده‌ای در زمینه علوم دینی پدید آورد که تفسیر الکاشف در شش جلد از بهترین آنهاست. جلد اول این مجموعه شامل تفسیر سوره‌های فاتحه و بقره است، و تفاوت آن با دیگر تفاسیر قرآن در این است که ضمن تفسیر آیات، احکام و اعتقادات اسلامی را مطرح می‌کند و به موضوعهای تازه و بی سابقه می‌پردازد مثل: یهود، کمونیسم و سرمایه‌داری؛ همزیستی مسالمت‌آمیز؛ جادو؛ حسد؛ نماز و نسل جوان؛ تعریف دین؛ منطق جدل؛ اخلاص؛ صبر؛ مجازات؛ همبستری؛ ارتداد؛ ازدواج و غیره.

□ تلخیص ترجمه کشف البقین فی فضائل امیرالمؤمنین، علامه حلی، به کوشش حسین درگاهی و همکاران، قم، انتشارات شمس الضُّحی، ۱۳۸۳، ۱۹۱ ص، رقعی.

علامه حسن بن یوسف بن مطهر

حلی از بزرگترین عالمان قرآن و فقیهان عالم تشیع و صاحب تألیفات بسیار است از جمله کشف الیقین که به گفته مؤلف آن «کتابی است چکیده و کوتاه بی هیچ درازگویی و زیاده‌پردازی».

کتاب متشکل از احادیث در چهارفصل است: فضایی که پیش از تولد حضرت علی (ع) برای او ثابت شده‌اند؛ فضایل در حال خلقت و تولد حضرت؛ فضایل حال کمال و بلوغ؛ فضایل مربوط به پس از وفات آن حضرت. این دفتر، که با همکاری آقایان حسین درگاهی، حمیدرضا آذیر و رضایات فراهم آمده است، مجموعه‌ای مستند برای شناخت بهتر امام اول شیعیان است.

□ تنبیه الغافلین عن فضائل الطالبین، شیخ ابی البدر محسن بن کرامه، قم، انتشارات شمس الضحی، ۱۳۸۳، ۲۵۷ ص.

شیخ ابی البدر محسن بن کرامه جشمی بیهقی (۴۱۳ تا ۴۹۴ ق) که به لقب «امام الحاکم» شهرت داشته است، نسب به حضرت علی (ع) می‌رساند و در همه علوم، متکلم یعنی صاحب رأی و نظر بوده است. تألیفات او بالغ بر چهل عنوان است که تنبیه الغافلین عن فضائل

الطالبین از مهمترین آنها شمرده می‌شود. این کتاب نوعی تفسیر قرآن است که در آن مؤلف «آنچه را از آیات سوره‌های مختلف که به فضیلت اهل بیت گواهی می‌دهند» گرد آورده و شرح و تفسیر کرده است.

□ چکیده مقالات کنگره فارسی‌شناسی، شیراز، بنیاد فارسی‌شناسی، ۱۳۸۴، ۲۵۴ ص، رقی.

محققان و اهل قلم خطه فارس از چندسال پیش کوشش پیگیر و دامنه داری را در جهت شناخت و شناساندن سرزمین خود آغاز کرده‌اند و هرچندگاه دست به اقدامی آموزنده و سودمند می‌زنند که برگزاری «کنگره‌های فارسی‌شناسی» از آن جمله است. تازه‌ترین این همایشها از یکم تا سوم اردیبهشت ۱۳۸۴ در شیراز برگزار شد که در آن بیش از صد و سی تحقیق در زمینه‌های ادبیات فارسی کهن و معاصر، فرهنگ مردم و مردم‌شناسی، تاریخ فارس، خلیج فارس، معماری و هنر و باستان‌شناسی، مفاخر و میراث فرهنگی، اقتصاد و جامعه‌شناسی و توسعه شهری ارائه شد. چکیده این مقالات در مجموعه حاضر نقل شده است.

□ درآمدی براندیشه و هنر فردوسی، سعید حمیدیان، تهران، انتشارات ناهید، ۱۳۸۳، ۳۶۷.

درباره شاهنامه فردوسی، که «قرآن عجم» لقب گرفته است، بسیار سخن توان گفت و از وجوه مختلف، از جمله چگونگی شکل‌گیری اندیشه و بیان یا تبیین آن و پیوندی که با هنر داستان‌پردازی دارد، یعنی موضوعی که در این کتاب مورد بررسی و واکاوی قرار گرفته است.

کتاب از شش بخش مستقل تشکیل شده است: ۱. ویژگی‌های کلی داستانهای سنتی فارسی یعنی مقدمات و کلیات برای اینکه خواننده زمینه‌ای کلی و عمومی از مسائل به دست آورد؛ ۲. درونمای شاهنامه در پیوند با شخصیت فردوسی، که عمدتاً در گزارش احوال و توضیح شخصیت و تبیین اعتقادات فردوسی است؛ ۳. ساختار شاهنامه و الگوهای داستانی آن از جمله الگوهای اساطیری و حماسی و تاریخی؛ ۴. اشخاص شاهنامه که با مقدماتی در باب «خصوصیات مشترک شاهان و پهلوانان» و نکاتی درباره زن، عشق و ازدواج آغاز می‌شود و با معرفی زنان و مردان شاهنامه ادامه می‌یابد؛ ۵. توصیف، که در آن پس از معرفی انواع

توصیف حماسی، غنایی، نمایش گونه و تعریف نقشی تشبیه و استعاره و ایجاز و اطناب و مبالغه و صور خیال، نمونه‌هایی از بهترین توصیفها در باب نبرد تن به تن، صحنه‌های خطیر، جانوران، اماکن، زیباییها، هراس، سوک، شیدایی و غیره عرضه شده است؛ ۶. زبان، که شامل سه مبحث است در زمینه موسیقی سخن، موسیقی معنوی، موسیقی کلمات همراه با توضیحاتی درباره اصطلاحات ادبی و فنون معانی و بیان.

کتاب در مجموع گرانبار و آموزنده است و شاید نقضی ندارد جز این که فارغ از هرگونه فهرست، حتی «فهرست منابع» است

□ دو قرن با مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور، تهیه و تدوین: مهدی جعفری خانقاه، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی + مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۸۳، ۲۶۷ ص.

منظور از این تحقیق، شناسایی و معرفی نشریاتی است که در خارج از ایران و اختصاصاً در قاره آسیا به زبان فارسی منتشر شده‌اند یا بخشی از آنها به زبان فارسی بوده است، چنانکه بنگال گزت که به وسیله یک انگلیسی در اول

زمستان ۱۱۵۹ شمسی در کلکته بنیان نهاده شد، چند نیم ستون به فارسی داشت و سرآغاز حرکتی عمده در عالم مطبوعات شد و جزئیات آن ضمن دو فصل «نشریات» (۶۹۱ عنوان) و «بوثنها» (۲۴ عنوان) در این کتاب گزارش شده است. کاری ارجمند برای هرگونه تحقیق در عالم مطبوعات ایرانی و فارسی، که تنها ایرادی که به آن وارد است، نقل تاریخ فرنگی است، چنانکه گویی در ایران تاریخ و تقویم رسم و رایج نبوده است و نیست!

□ دیوان حیدر شیرازی، پژوهش سیدعلی میرافضلی، تهران، نشر کازرونیه، ۱۳۸۳، ۲۲۲ ص، نمایه.

یکی از شاعران ناشناخته ایران که در قرن هشتم (اوایل این قرن تا حدود سال ۷۹۰ ق، یعنی درست همزمان با حافظ) میزیسته حیدر شیرازی است که در تنها منبعی که ذکری از او یافت می شود به نام «مولانا حیدر بقال» معرفی شده است. او بنا به گفته خودش دارای «دو دفتر» شعر بوده است که تنها شماری از قصاید و غزلیات آنها در دفتری به نام مونس الارواح در یک نسخه خطی باقی مانده است. این نسخه، در کتابخانه موزه بریتانیا حفظ

می شود و تصویر عکسی آن در «بخش خطی کتابخانه مرکزی» دانشگاه تهران موجود است.

سیدعلی میرافضلی که از پژوهندگان پرحوصله و باریک بین و نکته یاب روزگار ماست، این مجموعه هزار و شصت بیت را به دقت بازنگاری کرده و با مقدمه ای آموزنده (در احوال و روزگار شاعر و مقایسه شعر و سبک او با سه تن از شاعران نامدار آن روزگار یعنی حافظ، خواجه کرمانی و سعدی) و تصویر متن اصلی دستنوشته و استدراکات و تعلیقات و نمایه و فهرست اشعار و کتابنامه به چاپ رسانده است. بدیهی است که طبق معمول جاافتادگیها و اغلاط چاپی هم به کتاب راه یافته اند که قاعدتاً در چاپهای بعد اصلاح می شوند.

□ رسائل الشجرة الالهية في علوم الحقائق الربانية، شمس الدین محمد الشهرزوری، تحقیق و تصحیح و مقدمه: نجفقلی حبیبی، تهران، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۳۸۳، شصت و دو + ۶۵۵ ص، زرکوب، فهرست.

یکی از فلاسفه بزرگ قرن هفتم که شاگرد مکتب اشراقی شیخ شهاب الدین

سهروردی (معروف به شیخ مقتول در سال ۵۸۷ ق) بوده است، شمس الدین محمد شهرزوری نام دارد که صاحب تألیفات ارزنده در معرفی حکمت اشراق و فلسفه الهی اسلامی است. معروفترین این آثار رسائل الشجرة الالهية فی علوم الحقائق الربانية نام دارد که متشکل از پنج رساله است: در مقدمات و تقسیمات علوم؛ در ماهیت شجره و تفصیل علوم منطقی که آلت فلسفه است؛ در اخلاق و تدبیر و انواع سیاست؛ در علوم طبیعی؛ در علوم الهی و اسرار ربانی، که از آن نسخه‌های متعدد خطی و چاپی موجود است و چاپ حاضر براساس آنها انجام گرفته است.

این کتاب در واقع نوعی دانشنامه علوم فلسفی الهی است که در زمان مؤلف رواج داشته‌اند، و مؤلف به بهترین صورت آنها را دسته‌بندی و معرفی کرده است. چند فهرست، استفاده آسان‌تر از کتاب را ممکن می‌سازند.

□ رسائل فی الامامة، قم، مؤسسه فرهنگی شمس الضحی، ۱۳۸۳، ۳۰۰ ص.

موضوع امامت از ابتدای ظهور اسلام، توجه علما و محققان را جلب

کرده و درباره آن انواع آراء و نظرات بیان شده است. کتاب حاضر مجموعه‌ای است از هفت رساله در باب امامت امیرالمؤمنین و فرزندان معصوم آن جناب: تثبیت الامامة، از یحیی بن حسین؛ تثبیت امامة امیرالمؤمنین، تألیف همو؛ انسان العیون، تألیف ابوالمعالی محمدین علی حسینی بغدادی؛ تثبیت الوصية لعلی (ع)؛ رسالة فی الرد علی ابن تجمیة، از حسن بن اسحاق؛ تثبیت الامامة، از قاسم رسی؛ الکواکب الدریة فی النصوص، تألیف صلاح الدین یمنی.

□ زندگی و آثار شیخ آقابزرگ تهرانی، نگاشته سیدمحمدحسین حسینی جلالی، ترجمه سیدمحمد علی احمدی ابهری، تهران، کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۲، ۲۶۱ ص، رقعی.

علامه شیخ آقابزرگ تهرانی (۱۲۹۳ تا ۱۳۸۹ ق)، معروفتر از آن است که نیاز به معرفی داشته باشد. در عین حال تاکنون منبع عمده جامع و مانعی در شرح احوال و گزارش آثار او به زبان فارسی در دست نبوده است. و حیاة الشیخ الطهرانی به زبان عربی جامع‌ترین اثر در این زمینه است که ترجمه آن اینک در دسترس فارسی زبانان قرار

دارد. مرحوم آقابزرگ طهرانی صاحب حدافل بیست و چهار اثر تحقیقی معتبر به زبان عربی است که مهمترین و ارجمندترینشان الذریعة إلى تصانیف الشيعة نام دارد.

□ سه تفنگدار، الکساندر دوما، ترجمه محمدطاهر میرزا اسکندری، تهران، هرمس، ۱۳۸۳، سی و پنج + ۱۶۶۶ ص، پالتویی، زرکوب.

الکساندر دوما (پدر) از نامدارترین نمایشنامه نویسان و داستانیپردازان فرانسوی در قرن نوزدهم / سیزدهم است که آثارش به بیشتر زبانها از جمله فارسی ترجمه شده‌اند. معروفترین اثر او داستان بلندی است به نام سه تفنگدار که در ۱۸۴۴ م / ۱۲۲۳ ش نگارش یافته و به همت محمدطاهر میرزا اسکندری، پسر اسکندر میرزا و نوه عباس میرزا، به فارسی درآمده است. موضوع کتاب سرگذشت یکی از نجیب زادگان ایالت گاسکونی است که در زمان لویی سیزدهم به پاریس می‌رود تا تفنگدار شاه شود، اما کارش به دوئل با سه تن از سرداران می‌کشد، بعد با آنان دوست می‌شود و در کارهای قهرمانی آنان شرکت می‌کند. داستان برگرفته از یک داستان قهرمانی - عشقی قرن

دوازدهم / ششم است. ترجمه محمدطاهر میرزا در زمان ناصرالدین شاه به چاپ سنگی رسید و پس از آن چندبار تجدید شد تا اکنون که به همت «انتشارات هرمس» به بهترین صورت و قطع، به زیور طبع آراسته شده است.

□ شرح دعای عهد، میرزا محمد بن محمدحسن بن ملاعلی هرنندی، به کوشش حسین درگاهی، قم، انتشارات شمس الضحی، ۱۳۸۳، ۱۸۲ ص، رقعی.

قسمتی از زیارات انبیاء و اولیای الهی به نام «دعای عهد» معروف است و اشاره به «پیمان و عهدی راستین و استوار و قلبی» است که عموماً از آن به نام «بیعت» یاد می‌شود. در این زمینه صورتهای مختلف از دعای عهد روایت شده است، مثل دعای عهد سیدعلی بن طاووس، دعای عهد شیخ عباس قمی، دعای عهد منقول از حضرت صادق (ع) که میرزا محمد هرنندی در ۱۲۸۷ ق شرحی بر آن به فارسی نوشته است، و متن و ترجمه فارسی دعا همراه با شرح آن در این دفتر نقل شده‌اند.

□ فهرست دستنویسهای عربی و فارسی مجموعه‌ی دکتر نبی بخش خان

بلوچ، تهیه و نگارش دکتر خضر نوشاهی، تهران، مؤسسه نشر فهرستگان، ۱۳۸۳، ۱۰۲ ص.

این دفتر، حاوی مشخصات کتابشناختی ۲۴۷ دستنویس موجود در «آرشیو سند» در کراچی است که دکتر نبی بخش خان بلوچ به این مؤسسه اهدا کرده بوده است. دستنویسها به دو بخش منقسم شده‌اند: عربی ۴۴ نسخه، فارسی ۱۸۵ نسخه، برای سهولت کار، «فهرست اختصارات منابع» و یازده نمایه مختلف به کتاب افزوده شده است.

□ فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، تألیف براتعلی غلامی مقدم، مشهد، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۸۳، ۳۱۰ ص، زرکوب، تصویر، فهرست.

این جلد، شماره بیست و چهارم از مجموعه «فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی در مشهد» است که منحصرأ به موضوع «منطق» اختصاص دارد. حاوی نام و نشان و معرفی ۵۴۷ عنوان کتاب در این زمینه به زبانهای فارسی و عربی است که با الآداب الباقية فی شرح آداب الشریفية تألیف عبدالباقی بن غوث الاسلام صدیقی از علمای قرن یازدهم آغاز

می‌شود و به هدایة الحکمة (قسم المنطق) نوشته ائیرالدین ابهری متوفی در سال ۶۶۰ ق پایان می‌گیرد.

□ فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، تألیف براتعلی غلامی مقدم، مشهد، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان رضوی، ۱۳۸۳، ۲۳۷ ص، تصویر، نمایه.

جلد بیست و پنجم از مجموعه معتبر «فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی» به معرفی ۳۹۹ عنوان از کتب خطی در زمینه معانی و بیان اختصاص دارد که با ارجوزه فی المعانی والبیان به زبان عربی تألیف سید مصطفی بن حسن الایح ایلی مدنی، عالم قرن دوازدهم آغاز شده و با کتاب الوافی شرح الکافی به زبان عربی تألیف عبدالرحمن بن عیسی بن مرشد عمری حنفی (قرن دهم و یازدهم) پایان یافته است.

□ فهرست کتب خطی کتابخانه آیت الله جلیلی، محمد وفادار مرادی، مشهد، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۸۳، ۳۹۷ ص، زرکوب، فهرست.

کتابخانه آیه الله جلیلی در کرمانشاه از کتابخانه‌های وقفی معتبر در ایران

است که در سال ۱۳۴۲ به همت آن بزرگوار تأسیس شده و مورد استفاده عمومی است. این کتابخانه تا هنگام چاپ این فهرست، صاحب ۴۴۰ جلد نسخه خطی است که در میان آنها دستنوشته‌های چندتن از بزرگان مثل محمدحسین نجفی اصفهانی، عبدالحسین بن اصغر مجتهد، واعظ اصفهانی، حسن بن احمد حسینی نجفی کاشانی، ملاعبدالرحیم کرمانشاهی، خضر بن صوفی، محمد مؤمن مضمینی، محمدحایری طهرانی و دیگران دیده می‌شود.

در این مجموعه نفیس، نسخه‌هایی از آتشکده آذر، آداب البحث، ابواب الجنان، اساس الاقتباس، ارشاد الطالبین، الاشارات و التنبیها، الفیه، بحار الانوار، التبیان، تذکره الشعراء، جام جم، الجبر و المقابله، جواهر القرآن، خلاصه الحساب، دعاء جوشن کبیر، دیوان آل بحر العلوم، روضة الشهداء، زاد المسافرین، شرح دیوان حضرت امیر(ع)، شرح کافی و غیره یافت می‌شود و راهنمای سودمندی برای همه محققان است.

□ فهرست مقالات فارسی، ایرج افشار، تهران، شرکت انتشارات علمی و

فرهنگی (و) مؤسسه نشر فهرستگان، ۱۳۸۳، ۸۳۴ ص، وزیری بزرگ، فهرست.

استاد ایرج افشار افزون بر همه گونه فعالیت فرهنگی ماندگار، کار ارجمند تهیه فهرست مقالات فارسی را که از شصت سال پیش آغاز کرده است، هم‌چنان با پشتکار و دلدادگی و کوشندگی ادامه می‌دهد، چنانکه جلد ششم فهرست مقالات فارسی در زمینه تحقیقات ایرانی که اخیراً به همت احمدرضا رحیمی ریس انتشار یافته است، بر این امر گواهی می‌دهد. این جلد که به صورتی منقح و مطلوب دسته‌بندی و حروفچینی و چاپ شده است، حاوی نام و نشان و مشخصات ۱۳۹۵۹ مقاله است. این جلد هم‌چنین حاوی چند پیوست (نامه، معرفی، نقد به فارسی، فرانسوی و انگلیسی درباره شماره‌های پیشین) است.

□ فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی جلد هجدهم - کتب عربی، تحقیق و تدوین: زهره معیری، تهران، کتابخانه ملی، ۱۳۸۱، ۴۱۰ ص.

مجموعه «فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی» که با نظارت حبیب الله عظیمی انتشار می‌یابد، ابزار ارزشمندی

برای تحقیق در زمینه تألیفات و مکتوبات در ایران و جهان اسلام است. جلد هجدهم این مجموعه که به معرفی شماری از کتب عربی اختصاص دارد و شماره‌های ۴۱۰۱ تا ۴۴۰۰ یعنی سیصد نسخه را دربر می‌گیرد، با نتایج الافکار ابراهیم بن محمد باقر قزوینی (تألیف شده به سال ۱۲۵۳ ق) آغاز می‌شود و با شرایع الاسلام محقق حلی (۶۰۲ تا ۶۷۶ ق) در فقه جعفری پایان می‌گیرد.

□ فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی جلد نوزدهم - کتب عربی، تحقیق و تدوین: امیره ضمیری و زهره مُعیری، تهران، کتابخانه ملی، ۱۳۸۱، ۴۱۰ ص. این جلد از مجموعه مفصل «فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی» شامل مشخصات کتابشناختی و معرفی سیصد نسخه از شماره ۴۴۰۱ تا ۴۷۰۰ است که با کتاب معروف من لایحضره الفقیه تألیف شیخ صدوق (متوفی ۳۸۱ ق) آغاز می‌شود و به «منتخب از کتب فلسفی» از یک «مجموعه» علمی، فلسفی و دینی پایان می‌گیرد. منتخب «گزیده‌ای از کتب غزالی، التکملة فی شرح التذکرة خفري، شجرة الهیة شهرزوری، و مطالبی درباره ماهیت و

افعال عباد» است. چند نمایه (مؤلف، کاتب، عنوان، موضوع) موجب مزید فایده کتاب است.

□ فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، تحقیق و تدوین: رضا خانی‌پور، جلد بیست و دوم (کتب عربی)، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی، ۱۳۸۳، پنج + ۳۹۸ + ۱۶ ص. تصویررنگی، نمایه.

این جلد از مجموعه حجیم و پرمایه «فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی» حاوی نام و نشان پانصد و پنجاه نسخه از شماره ۵۵۰۱ تا ۶۰۵۰ است، و در آن «کتب عربی (قرآنها)» معرفی شده‌اند که با قرآن فارسی - عربی به خط محمد روزبهان در سال ۹۳۹ ق آغاز می‌شود و به قرآنی به خط محمد بن عبدالرحمن در سال ۱۰۲۷ پایان می‌یابد.

□ کتابشناسی توصیفی فهرست نسخه‌های خطی پاکستان (و بنگلادش)، عارف نوشاهی، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۸۳، ۱۲۷ ص.

پاکستان در طول تاریخ دوره اسلامی از مراکز عمده رونق و گسترش زبان فارسی و تألیف و ترجمه متون گوناگون بوده است که وسعت دامنه آن در سالهای اخیر به همت محققان

پاکستانی، ایرانی و اروپایی کما بیش شناخته شده است. کتابشناسی توصیفی فهرست نسخه‌های خطی گوشه‌ای از آن را نشان می‌دهد. این کتابشناسی از چند بخش تشکیل شده است: منبع‌شناسی، فهرستهای مشترک، کتابشناسیهای منفرد، فهرستهای نمایشگاهها، فهرستهای منفرد کتابخانه‌ها، فهرستهای نسخه‌های کشورهای خارج که با یک پیوست و چند نمایه تکمیل می‌شود.

کتابشناسی اقبال لاهوری

روانشاد، فیلسوف و متفکر بزرگ پاکستانی، اقبال لاهوری، شناخته‌تر از آن است که نیازی به معرفی در این جا داشته باشد. او شخصیتی کم نظیر بود که بر جریانات فکری و فرهنگی روزگار خود و پس از آن تأثیر نهاد. نشانه این تأثیر، آثار بی‌شماری است که به صورت کتاب و مقاله به زبانهای مختلف درباره زندگی و احوال او منتشر شده است.

کتابخانه دانشگاه پنجاب، اخیراً فهرستی از آنچه به زبان انگلیسی درباره اقبال منتشر شده، فراهم آورده است که به صورت جزوه‌ای به چاپ رسیده و در آن نام و نشان این آثار چاپ شده است. مثل: امت مسلمان و اقبال نوشته محمد

اشرف چودری؛ اقبال و بنیادهای ناسیونالیسم پاکستان (منظور ختنه)؛ اقبال چنان که من او را شناختم (دوریس احمد)؛ افتخار اقبال (سید عبدالحسین علی ندوی)؛ لحظه‌های زندگی اقبال (رحیم بخش شاهین)؛ نامه‌ها و نوشته‌های اقبال (بشیر احمددار)؛ اقبال و حکمت قرآنی (محمد منور)؛ مطالعات اقبال‌شناسی (سید عبدال وحید)؛ صدایی از شرق: درباره شعر اقبال (ذوالفقار علی خان)؛ برخی از وجوه تفکر اقبال (آصف اقبال خان)؛ آرای اقبال (جمیل احمد رضوی)...

□ کنت مونت کریستو، الکساندر دوما، ترجمه محمد طاهر میرزا اسکندری، تهران، هرمس، ۱۳۸۲، ده + ۱۴۳۸ ص. پالتویی، زرکوب.

الکساندر دوما نام دو نویسنده نامدار فرانسوی است که پدر و پسر بودند. دومای پدر (۱۸۰۲ تا ۱۸۷۰ = ۱۲۴۹ ش) نخستین آثار خود را از ۱۸۲۹ به بعد منتشر کرد که غالباً به صورت نمایشنامه بودند. از ۱۸۴۰ به نوشتن داستانهای بلند پرداخت که کنت مونت کریستو (۱۸۴۴) از معروفترین آنهاست. گزارش احوال مردی است که به ستم به زندان افتاده است، به تدبیر

می‌گریزد، در جست و جوی گنج به جزیره مونت کریستو می‌رود و صاحب ثروتی کلان می‌شود و این کتاب تقریباً به همه زبانهای زنده دنیا ترجمه شده است، چنان که در زمان ناصرالدین شاه به دست محمد طاهر میرزا (۱۲۴۵ تا ۱۳۱۷ ق) نوه عباس میرزا به فارسی درآمد، و اکنون در حکم یک متن کهن است.

این کتاب، پیش از این سه بار (بار اول به صورت چاپ سنگی در ۸۴۷ صفحه) چاپ شده است، اما چاپ کنونی که به همت «انتشارات هرمس» صورت پذیرفته است، بهترین و دستیاب‌ترین آنهاست. خواننده از طریق این کتاب با اوضاع سیاسی و اجتماعی جامعه اروپا در دو قرن پیش آشنا می‌شود.

□ مجموعه مقالات محمدتقی مصطفوی کاشانی (در زمینه باستانشناسی)، گردآوری مهدی صدری، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، جلد دوم، ۱۳۸۳، هشت + ۷۴۸، مصور. مجلد مذکور در برگیرنده بیست و یک عنوان مقاله در موضوعات گوناگون باستانشناسی و یک ترجمه از شادروان سیدمحمدتقی مصطفوی

کاشانی است. وی از باستانشناسان معروف ایران است که به سال ۱۲۸۴ ش. در تهران دیده به جهان گشود و در نوزدهم تیر ماه ۱۳۵۹ ش. در تهران دیده از جهان فرو بست. مصطفوی از دانشمندان و فرهیختگان و پژوهندگان و مفاخر علمی اخیر ایران به شمار می‌رفت و از دوده یکی از خاندان‌های بزرگ علمی کاشان بود که در تهران نشو و نما یافت.

در حقیقت، مصطفوی را باید احیا کننده آثار باستانی ایران دانست، زیرا او بدون در نظر گرفتن سود مادی، تمام عمر را - بیش از نیم سده - در شناساندن مظاهر فرهنگی ایران زمین که برترین میراث نیاکان ماست مصروف داشت که حاصل آن تألیف کتاب‌هایی چون هگمتانه، آثار تاریخی تهران و کتاب اقلیم پارس - که به زبان انگلیسی نیز ترجمه و منتشر شد - و صدها مقاله و ترجمه و رسالات بجا مانده است و آثار یاد شده بر شخصیت علمی و کردار او گواهی می‌دهد.

مجلد اول مجموعه مقالات به سال ۱۳۸۱ در شانزده + ۶۱۲ صفحه، و مصور در پنجاه و یک عنوان از سوی ناشر مزبور منتشر گردید که در مقدمه آن به شرح احوال شادروان مصطفوی و

چگونگی کار پرداخته شده. نکته حائز اهمیت اینکه تمامی تصاویر مقالات، حاصل عکاسی‌های هنرمندانه اوست.

□ معدن الدرر فی سیرة الشیخ حاجی عمر، شمس‌الدین محمد عمری مرشدی، پژوهش دکتر عارف نوشاهی (و) دکتر معین نظامی، تهران، نشر کازرونیه، ۱۳۸۳، پانجاه و یک + ۲۵۶ ص، فهرست.

شمس‌الدین محمدبن سلیمان عمری مرشدی، نویسنده‌ای است که در فاصله سالهای ۸۲۰ تا ۸۲۶ ق در فارس زاده شده و تا سال ۸۶۹ ق زنده بوده. و در احوال عارفان زمان خود تحقیق کرده است. یکی از این مشایخ، شیخ حاجی عمر، عموی نویسنده است که عمر را به ارشاد گذرانده است و یکی از آثار عمده در شرح احوال او معدن الدرر، نوشته برادرزاده اوست که نسخه‌ای از آن در «مخزن چلبی عبدالله افندی» در استانبول موجود است. و از جهات مختلف، مخصوصاً اعتقادات عرفانی و فواید زبانی و لغوی، دارای اهمیت بسیار دانسته می‌شود. مقدمه مفصل کتاب و تعلیقات سودمند و فهرستهای متنوع، موجب مزید فایده این کتاب ارجمند است.

□ الموضح عن جهة اعجاز القرآن، الشریف المرتضی علی بن الحسین الموسوی، تحقیق محمدرضا الانصاری القمی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۸۲، ۳۴۴ ص، فهرست.

علی بن حسین موسوی، معروف به شریف مرتضی، که در سالهای ۳۵۵ تا ۴۳۶ ق می‌زیسته است، از بزرگترین علما و فقهای عالم تشیع، در راه شناخت و معرفی این آیین بسیار کوشیده و تألیفات ارزنده از خود برجا نهاده است. از آن جمله است کتاب حاضر که در تبیین اعجاز قرآن نگارش یافته و در واقع صورت تألیف شده مجالس درس آن عالم بزرگ است. این تفسیر بر پایه اصول «مذهب صرفه» تألیف شده است یعنی در آن قواعد تصریف و اشتقاق که سبب فصاحت کلام می‌شوند، مورد توجه قرار داشته‌اند.

□ ناصر دیوان کازرونی، پژوهش موسی مطهری زاده، تهران، نشر کازرونیه، ۱۳۸۳، ۲۷۲ ص، تصویر، نمایه.

یکی از نامداران معاصر ایران که عمری را در مبارزه با ستم و مقابله با

دشمن مخصوصاً انگلیسهای فریبکار و استعمار طلب گذراند و نامش به نیکی و بلندی در تاریخ میهن ثبت شد، خواجه عبدالله کازرونی، معروف به ناصر دیوان و ناصر لشکر است که متأسفانه تاریخ دقیق تولد و درگذشت او دانسته نیست، و پژوهنده هم که نزدیک به صد صفحه در شرح حال او و اوضاع روزگارش قلمی کرده، از ذکر این دو تاریخ غفلت ورزیده است جز این اشاره که ناصر دیوان «در حدود سالهای ۱۲۵۳ ش به دنیا آمد».

این کتاب، که جای آن در میان منابع تاریخ معاصر خالی بود، و به پایمردی مؤلف آن فراهم آمده است، متشکل از سه بخش اصلی است: ۱. کازرون در دوره ناصر دیوان، ورود او به عرصه سیاست، نقش قدرتمندان فارس و چگونگی شرکت ناصر دیوان در جنبش جنوب و ویژگیهای شخصیتی او؛ ۲. متن اسناد (عمدتاً مکاتبات ناصر دیوان)؛ ۳. تصاویر.

کوشش پژوهنده و ناشر در تهیه و انتشار این اثر گرانسنگ درخور تقدیر است، اما اصرار آنان در افزودن «یادداشتها»ی مفصل به هر فصل - که حجم یادداشتها گاه از حجم متن اصلی بیشتر است - خسته کننده است و از

رفتارهای فاضل مآبانه‌ای است که در اوایل قرن حاضر رواج داشت و امروز از رونق افتاده است. همچنین اصرار در جدانویسی «کلمات مرکب» (پیش گفتار، اندوه بار، بی گناه، قدرت مداری...) و خلط کلمات (مثلاً «خواستها» در معنای اموال و ثروت در جای «خواست»ها یعنی آرزوها، توقعات). از مواردی هستند که در زمینه امر حفظ زبان فارسی «غلط» به حساب می‌آیند.

□ هزار و یک شب، عبداللطیف تسوجی تبریزی، تهران، هرمس (و مرکز بین المللی گفت و گوی تمدنها، ۱۳۸۳، دوجلد، ۲۳۲۹ ص، پالتویی، زرکوب.

نام داستان بلند هزار و یک شب، که از صدها داستانک یعنی داستان در داستان درست شده است، برای همگان نامی آشناست، و آن داستان زنی است به نام شهرزاد که به یاری همین داستانکها عادت زشت شهریار را که از پادشاهان هند است، درمان می‌کند و او را از غفلت می‌رهاند. شهریار عادت داشت که هر شب با دختری جوان و باکره نزدیکی می‌کرد و پس از تمتع، او را می‌کشت.

این داستان، سراسر آکنده از انواع دلرباییها و دلدادگیهای زنان و مردان در چهارگوشهٔ عالم، وصف خلیقات مردم، چگونگی امرار معاش طبقات و اصناف آدمیان، کوشش برای زنده ماندن و یافتن راههای مناسب برای مقابله با دشواریها و حل مشکلات است. بدیهی است که جای عناصر و شخصیتهای تاریخی هم خالی نمانده است و مخصوصاً هارون الرشید در کنار همشینان درباری خود، جایگاهی ویژه دارد. اما سهم اصلی از آن جانوران است که عموماً به زبان می آیند و ایفای نقش می کنند.

هزار و یک شب با این همه شهرت و مخصوصاً با توجه به جایگاهی که در ادبیات اروپا یافته بوده است - و هنوز هم آن را حفظ کرده است - تاکنون برای ماحکم عنقا و کیمیا را داشت، و اینک در پرتو همت انتشارات هرمس به صورتی شایسته و در پیکره‌ای مناسب و قابل حمل و نقل، دستیاب شده است. اما معرفی این کتاب به همین مختصر پایان نمی‌گیرد و جای آن هست که تحلیلی جدی و همه جانبه دربارهٔ آن صورت گیرد. امید آن که توفیق این کار دست دهد.